

มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา
Legal measures to promote and develop tourism in Songkhla old town.

ธีรยุทธ ปักษา¹
Teerayut Paksa¹

Received: Sep 12, 2023 Revised: Feb 19, 2024 Accepted: Mar 9, 2024

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา, 90000

¹ Assistant Professor. , Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla, 90000

E-mail: teerayutpaksa@hotmail.com

บทคัดย่อ

จังหวัดสงขลามีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะในเขตเมืองเก่าสงขลาซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอาคารสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อพิธีกรรม อาหาร ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าด้านสุนทรียภาพความสวยงาม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจนได้รับการประกาศให้เป็นเขตพื้นที่เมืองเก่าจากคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าฯ และมีการผลักดันให้เขตเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO

ผลการศึกษาพบว่า แม้เขตเมืองเก่าสงขลาจะมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเก่าแก่และวัฒนธรรมมายาวนาน แต่คงต้องยอมรับว่าความเจริญต่าง ๆ ที่เข้ามานั้นย่อมส่งผลกระทบต่อเขตเมืองเก่าสงขลาอย่างมาก หากไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา ก็อาจเกิดปัญหาขึ้นได้ในอนาคต

บทความวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางในการการจัดทำมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะการบูรณาการและสานประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการใช้มาตรการบังคับทางกฎหมาย จะช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถบูรณาการทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จนนำไปใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสงขลาต่อไป

คำสำคัญ: กฎหมาย การท่องเที่ยว เมืองเก่าสงขลา

Abstract

Songkhla Province has many tourist attractions , especially in the old town of Songkhla, which is an area with architectural buildings. traditional culture Beliefs, rituals, food, which are unique and valuable. The old town of Songkhla has been declared as an old city area by the Rattanakosin and Old City Conservation and Development Committee as a result of aesthetic value, beauty landscape, including historical and cultural value. In addition, the old city of Songkhla became a creative city of the Creative Cities Network of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization or UNESCO.

The results of the study find that although the old town of Songkhla has historical value and retained the identity of the old community and culture for a long time , it must be acknowledged that various developments coming in would greatly affect the old city of Songkhla. If there are no legal measures to promote and develop tourism effectively and focusing on community participation processes in the area Tourism in the old city of Songkhla may cause problems in the future.

Therefore, this research article proposes a guideline for the preparation of legal measures to promote and develop tourism in the old city of Songkhla, taking into account community participation in an integrated and mutually beneficial approach , as well as the use of legal enforcement measures. These mechanisms will help to achieve sustainable development in terms of economy, society and environment. Furthermore, the mechanisms also integrate both the public and private sectors the public sector until being used as a strategic plan to promote and develop sustainable tourism in Songkhla Province in the future.

Keywords: Law ,Tourism ,Songkhla old town

บทนำ (Introduction)

การท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ จนอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักอย่างหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลกจนเกิดเป็นแคมเปญการท่องเที่ยววิถีไทย [1] ซึ่งประเทศไทยนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มีการจัดสร้างขึ้น เช่น ดอยอินทนนท์ พระบรมมหาราชวัง วัดโพธิ์ ปราสาทหินพนมรุ้ง เกาะกระดาน หาดไร่เลย์ เป็นต้น

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ตอนล่างซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะในเขตเมืองสงขลาเก่าที่มีอายุยาวนานกว่า 200 ปีนั้นได้รับการประกาศรับรองจากคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าฯ ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่สมควรส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์สืบทอด [2] เมืองเก่าสงขลาจึงถือเป็นเมืองหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมในอดีตที่สืบทอดมา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรม กำแพง ป้อมปราการ วิธีการดำเนินชีวิต ประเพณีความเชื่อ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

อย่างไรก็ดี แม้การท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในเขตเมืองเก่าสงขลาจะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และส่งผลให้เกิดความเจริญเป็นอย่างมาก แต่หากไม่มีมาตรการในเชิงกฎหมายและเชิงนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เขตเมืองเก่าสงขลา ก็อาจเกิดปัญหาขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้น หากมีการเสริมสร้างมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน การใช้มาตรการบังคับทางกฎหมาย จะช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถบูรณาการทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จนนำไปใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสงขลาต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา
3. เพื่อนำเสนอถึงมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมสังคม ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากตำรา บทความ ตำบกฎหมาย และงานวิจัย นอกจากนี้ยังมุ่งศึกษาและวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุน วางแผน กำหนดนโยบายและการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการวิจัย

ผลการวิจัย (Results)

การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจในยุคปัจจุบันนี้เกิดขึ้นภายหลังจากยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) เป็นต้นมา ทั้งนี้ ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างที่อำนวยความสะดวกมากขึ้นกว่าในอดีต เช่น นโยบายรัฐ การเดินทางคมนาคม เงิน เวลา มนุษย์ เป็นต้น ซึ่งในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน การเดินทางท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมปกติทั่วไปในการดำเนินชีวิตมนุษย์ แม้จะมีความแตกต่างในด้านเป้าหมายหรือข้อจำกัดต่าง ๆ ก็ตาม การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าเรื่องอื่น ๆ โดยอาจเป็นเพราะอิทธิพลและผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวเองที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายๆ ด้าน เช่น การสร้างงาน การกระตุ้นเศรษฐกิจและพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ [3]

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวที่จัดสร้างขึ้น ซึ่งประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแทบทุกจังหวัด โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลาถือเป็นเมืองที่มีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เป็นศูนย์กลางการค้าและการท่องเที่ยวของภาคใต้ โดยใช้ความโดดเด่นจากฐานเดิมที่เป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดนใต้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาซึ่งมีสถาปัตยกรรมทั้งดงาม ผสมผสานอย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมจีน สถาปัตยกรรมชิโนยูโรเปียน และสถาปัตยกรรมร่วมสมัย เช่น โรงสีเก่า อาคารบ้านเรือนเก่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง กำแพงเมืองเก่า วัดมัสยิดมาวาส มัสยิดบ้านบนพิพิธภัณฑสถานพระตำหนักตรัง ตลอดจนถึงวัฒนธรรมการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายของผู้คน 3 เชื้อชาติ (ไทย จีน และมุสลิม) ประกอบเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (สังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี) อาหารท้องถิ่นคาวหวานและมีความเป็นเอกลักษณ์สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมเป็นอย่างมาก

เขตเมืองเก่าสงขลาได้รับการประกาศรับรองจากคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า เมื่อ พ.ศ. 2553 ซึ่งเขตเมืองเก่าสงขลาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้อันเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่และมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองในห้วงระยะเวลาต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองเพื่อตอบโจทย์ปัจจัยในด้านต่าง ๆ

เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความเป็นเอกลักษณ์สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากจึงได้รับการผลักดันให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO หากมีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ สร้างสรรค์ และเน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วน จะช่วยให้เกิดการพัฒนการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิอนุรักษ ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่อชุมชนเกิดองค์ความรู้และเห็นคุณค่าของต้นทุนทางมรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่น ก็จะเสริมสร้างความตระหนักและห่วงแหนปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ เนื่องจากมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นถือเป็นกลไกที่สำคัญในการอนุรักษและพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ [4] ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมดังกล่าวผ่านกระบวนการจัดการวางจรรยาบรรณงานคุณภาพ นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาไปถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอนุรักษและพัฒนาเมืองเก่าในด้านต่าง ๆ ผ่านกลไกทางกฎหมายที่ให้อำนาจเอาไว้ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 เป็นต้น โดยมุ่งส่งเสริมและพัฒนาเมืองเก่าในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ด้านการจัดการผังเมืองและการอนุรักษโบราณสถานและโบราณวัตถุ ด้านการควบคุมการก่อสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร ด้านการจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม [5] โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบจัดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่หลักในการอนุรักษ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นกลไกหนึ่งที่มีรัฐจัดให้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การผังเมือง การควบคุมอาคาร การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

สำหรับแนวความคิดในการกระจายอำนาจนั้นเป็นแนวความคิดที่รัฐต้องการจะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ และส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักที่จะปกครองตนเอง การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ศักยภาพในชุมชนท้องถิ่นของตน โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการการนำเข้าความต้องการหรือปัญหาที่ต้องแก้ไขผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาจัดลำดับความสำคัญ ค้นหาปัญหาสาเหตุ กำหนดแผนการหรือนโยบาย ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อดำเนินการแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงตามตัวชี้วัดจัดการบริหารงานท้องถิ่นของตนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการกระจายกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท้องถิ่นในท้องถิ่นหรือชุมชนอันแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมกันกำหนดปัญหา ได้ร่วมกันตัดสินใจร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนรับรู้ผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการร่วมกันกำหนดแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนการดำเนินงาน และข้อบัญญัติอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเน้นและเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้มีการบัญญัติให้อำนาจประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและถอนถอนผู้บริหารท้องถิ่น การเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ การให้ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การรับฟังความเห็นของประชาชน การลงประชามติ ผ่านกฎหมายฉบับต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ดังนี้

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542

สำหรับการดำเนินงานในการสร้างระบบจัดการบริหารที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 253 ซึ่งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งจะต้องพิจารณาไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้ให้อำนาจประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อดำเนินการให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ ซึ่งข้อบัญญัติท้องถิ่น คือ กฎซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจนิติบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น โดยคำร้องขอให้ประธานสภาท้องถิ่นดำเนินการให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออก

ข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้นจะต้องมีร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นซึ่งต้องมีข้อกำหนดที่ชัดเจนเพียงพอว่ามีความประสงค์จะตราข้อบัญญัติท้องถิ่นในเรื่องใดที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ในการนี้อาจมีสรุปสาระสำคัญและคำชี้แจงความมุ่งหมายของการกำหนดหลักการในแต่ละข้อกำหนดของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เสนอให้เพียงพอที่จะเข้าใจเหตุผลที่กำหนดไว้ในแต่ละข้อก็ได้

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง เช่น 1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ ทางระบายน้ำ 3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ 4. การสาธารณสุขูปโภค การสาธารณสุขการ และการก่อสร้างอื่น ๆ 5. การส่งเสริมการท่องเที่ยว 6. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น 8. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย 9. การผังเมือง การควบคุมอาคาร การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และ 10. การอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น อันจะเห็นได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ สร้างสรรค์ และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ให้อำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางผังเมืองและควบคุมการก่อสร้าง ส่งเสริมการท่องเที่ยว บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแล ส่งเสริม รักษาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าและอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่สืบไป ทั้งนี้ การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนด้วยวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

เทศบาลมีหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดขั้นตอนและแผนการกระจายอำนาจ เช่น มีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การผังเมือง การควบคุมอาคาร การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ จัดให้มีการสาธารณสุขูปโภค การสาธารณสุขการ และการก่อสร้างอื่น ๆ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย การรักษาความปลอดภัย ตลอดจนกิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ทั้งนี้ การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบการประเมินผลการปฏิบัติงานและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ เทศบาลมีอำนาจในการตราหรือออก “เทศบัญญัติ” เพื่อให้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ของเทศบาลที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาลนี้ หรือเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้เทศบาลตราเทศบัญญัติ ทั้งนี้ ในเทศบัญญัตินั้นจะกำหนดโทษปรับเอาผิดแก่ผู้ละเมิดเทศบัญญัติได้ด้วยก็ได้

เมื่อพิจารณาตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องข้างต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลานั้น อาจแบ่งกฎหมายออกได้เป็นกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายกระจายอำนาจ และกฎหมายที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจ โดยอาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกกฎหมายและใช้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา หากมีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบสร้างสรรค์ และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาก่อให้เกิดการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

นอกจากนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลานั้นจะต้องอาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2556 ในการแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลา ขึ้นมาเพื่อกำหนดนโยบาย แผนงาน มาตรการ ตลอดจนแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการวางนโยบาย กำหนดพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จัดทำแนวทาง แผนปฏิบัติการและมาตรการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการในพื้นที่รับผิดชอบ ตลอดจนการแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อทำการแทนคณะกรรมการในเรื่องที่ได้รับมอบหมาย และท้ายที่สุดกระบวนการสำคัญในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศไทยนั้น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ผลักดันให้ชุมชนเมืองเก่าแต่ละแห่งมี “แผนแม่บท” ที่เหมาะสมและยืดหยุ่นกับแต่ละพื้นที่ ซึ่งการขับเคลื่อนงานด้านการอนุรักษ์เขตชุมชนเก่าอย่างเป็นรูปธรรมนั้นเริ่มจากแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่ารายเมือง ซึ่งประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ จากทุกระดับ ทั้งองค์กรภาครัฐ ชุมชน และเอกชน เพื่อร่วมกันสร้างกลไกหลักในการขับเคลื่อนดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการ

กำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าโดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการยอมรับของจังหวัดและประชาชนในพื้นที่ ดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของเมืองเก่าแต่ละเมืองจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บท การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าตามหลักการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมในระดับสากล

2. ระบบการจัดการผังเมืองและการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ถือเป็นแม่บทในการส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม และ สภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศที่งดงามหรือ มีคุณค่าในทางธรรมชาติ เนื่องจากระบบผังเมืองของประเทศจำเป็นต้องมีกรอบนโยบายในการใช้ประโยชน์ พื้นที่ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อเป็นกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนา ประเทศในด้านการใช้พื้นที่เพื่อให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนด รูปแบบการจัดวางและจัดทำผังเมืองทุกระดับ พร้อมทั้งบริหารจัดการผังเมืองให้มีรูปแบบการดำเนินการและ การบริหารจัดการที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยวางกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินในทุกระดับ ตลอดจนกระจายอำนาจในการ วางแผนและจัดทำผังเมืองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่าน กระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนโดยกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์พื้นที่ให้สอดคล้องกับ นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศ

ทั้งนี้ การกำหนดกรอบแนวทางและแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเพื่อการพัฒนาเมือง และการดำรงรักษาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง และชนบท แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. ผังเมืองรวม และ 2. ผังเมืองเฉพาะ ดังนี้

1. ผังเมืองรวม หมายถึง แผนผัง นโยบาย และโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไปในพื้นที่ หนึ่งพื้นที่ใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองและการดำรงรักษาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ บริการ สาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง

2. ผังเมืองเฉพาะ หมายถึง แผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะ แห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท เพื่อประโยชน์ในการสร้างเมืองใหม่ การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์เมือง หรือการฟื้นฟูเมือง

สำหรับเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลานั้น หน่วยงานปกครองท้องถิ่นควรผลักดันการจัดทำผังเมืองเฉพาะ (แผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทเพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง) เพื่อประโยชน์ในการสร้างเมืองใหม่ การพัฒนา เมือง การอนุรักษ์เมือง หรือการฟื้นฟูเมือง สำหรับการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะให้ตรา ในพระราชกฤษฎีกาเพื่อกำหนดเขตที่ดินที่จะทำการสำรวจ ซึ่งในพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการระบุ

วัตถุประสงค์ในการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ ระบุเจ้าพนักงานการผังและเขตท้องที่ที่จะทำการสำรวจพร้อมด้วยแผนที่แสดงเขตสำรวจแนบท้ายพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ต้องระบุกำหนดเวลาการใช้บังคับพระราชกฤษฎีกาด้วยตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 มาตรา 14

นอกจากนี้ เมืองเก่าสงขลายังมีแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญหลายแห่ง ซึ่งแหล่งโบราณสถานมีคุณค่าและความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ แหล่งโบราณสถานถือเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลในทางวิชาการในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงโบราณคดี ตลอดจนแหล่งโบราณสถานนั้นมีความงดงามทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ทั้งยังส่งผลก่อให้เกิดการท่องเที่ยว สร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งการคุ้มครองดูแลรักษาและอนุรักษ์โบราณสถานอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหน่วยราชการ คือ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมธนารักษ์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจะสานประโยชน์และบูรณาการร่วมกันในการคุ้มครองดูแลรักษาและอนุรักษ์โบราณสถาน

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ได้กำหนดให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้โบราณสถานใด ๆ ขึ้นทะเบียนได้ตามสมควร และมีอำนาจในการกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควร อันเป็นประโยชน์ในการดูแลรักษาและควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามที่กล่าวมาข้างต้น โดยโบราณสถานที่อธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษามาตามกฎหมายให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามกฎหมายนี้ ทั้งนี้ อธิบดีมีอำนาจในการประกาศราชกิจจานุเบกษาเพื่อขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุได้ ในกรณีที่อธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดมีคุณค่าในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษที่ยังไม่ได้อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากรได้

3. ระบบการควบคุมการก่อสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร

เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะสืบต่อมาแต่กาลก่อน มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นตลอดจนมีหลักฐานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลฝั่งตะวันออกอันเป็นศูนย์กลางทางการค้ามาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในเขตเมืองเก่าสงขลา นั้น มีถนนที่เก่าแก่และมีความสำคัญ 3 สาย ได้แก่ 1. ถนนนครนอก 2. ถนนนครใน และ 3. ถนนนางงาม ซึ่งถนนแต่ละเส้นล้วนแต่มีสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีชุมชน อาหาร ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าด้านสุนทรียภาพความสวยงาม มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีสถาปัตยกรรม ประเพณี ความเชื่อที่มีรูปแบบผสมผสานรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมในยุคต่าง ๆ เนื่องจากเมืองสงขลาได้มีการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางการปกครองที่ผ่านมาถึง 3 แห่ง คือ 1. เมืองสงขลาฝั่งเขาแดง 2. เมืองสงขลาฝั่งหัวเขา-แหลมสน และ 3. เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง [6] ซึ่งการย้ายศูนย์กลาง

การปกครองดังกล่าวนี้ได้ผสมผสานและแลกเปลี่ยนด้านศิลปวิทยาการต่าง ๆ มากมายอันเป็นการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งนั่นเอง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดให้เขตเมืองเก่าสงขลาอยู่ในกลุ่มที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มีขนาดใหญ่ในฐานะศูนย์กลางของอาณาจักรในยุคหนึ่ง มีหลักฐานของงานศิลปกรรมที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของอาณาจักรนั้น ๆ ในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงมีการอาศัยอยู่ในชุมชนเดิม ชุมชนปัจจุบันมีลักษณะเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหาร รวมถึงการจัดการของจังหวัดและประชากรที่อาศัยมีเป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้ต้องมีการเร่งศึกษาคุณค่าความสำคัญของเขตเมืองเก่าสงขลาและกำหนดขอบเขตให้มีความชัดเจน เพื่อป้องกันภัยคุกคามที่เกิดจากการบุกรุก หรือจากการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง ดำเนินการพัฒนาและอนุรักษ์เขตเมืองเก่าสงขลาให้เหมาะสมต่อไป ดังนั้น การกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจะประสบความสำเร็จและเกิดความคิดยั่งยืนได้ คือ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่าในการทำหน้าที่รวบรวม รักษาและเผยแพร่ความรู้เรื่องเมืองเก่าสงขลา

สำหรับระบบการควบคุมการก่อสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคารบ้านเรือนนั้น พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกสร้างอาคารให้เมืองเกิดความเป็นระเบียบและมีความน่าอยู่ ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง สถาปัตยกรรม การอำนวยความสะดวกแก่การจราจร ตลอดจนการอื่นที่มีความจำเป็นในการส่งเสริมและพัฒนาก่อสร้างในเขตเมืองเก่าสงขลา

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินการออกคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ผู้ควบคุม ผู้ดำเนินการ ลูกจ้าง หรือบริวารของบุคคลดังกล่าวเพื่อระงับการกระทำดังกล่าว หรือมีคำสั่งห้ามให้บุคคลใดใช้หรือเข้าไปในส่วนใด ๆ ของอาคารหรือบริเวณนั้น และจัดให้มีเครื่องหมายการแสดงการห้ามนั้นไว้ในที่เปิดเผยและเห็นได้ง่าย นายช่างหรือนายตรวจมีอำนาจเข้าไปในบริเวณที่มีการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้าย เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ และให้มีอำนาจสอบถามข้อเท็จจริง หรือสั่งให้แสดงเอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องจากบุคคลที่อยู่หรือทำงานในสถานทีนั้น ดังนั้น การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนโครงการพัฒนาของเอกชนบนที่ดินของรัฐหรือโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ใด ๆ ในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา นั้น ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4. ระบบการจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม

สำหรับแผนการในการอนุรักษ์และจัดการชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์นั้น ได้มีการกำหนดเอาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยกำหนดเอาไว้ในแผนที่ 8 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เรื่องการพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เน้นการวางผังเมืองที่ผสมผสานวัฒนธรรม สังคม และระบบนิเวศเข้าด้วยกัน โดยมีสาระสำคัญคือ การพัฒนาเมืองแบบกระชับที่มีการใช้สอยพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียว ใช้เทคโนโลยีการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบขนส่ง รวมทั้งพัฒนาต้นแบบเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในเมือง เน้นการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองอย่างเข้มข้นทั้งในเขตและนอกเขตเมือง กำหนดมาตรการควบคุมการขยายตัวของเมืองและพื้นที่ชุมชน กำหนดและวางผังแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของคนรวมทั้งศักยภาพของพื้นที่

นอกจากนี้ ยังมียุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ซึ่งมีการกำหนดวิสัยทัศน์ให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างเหมาะสม สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้ พร้อมกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนเพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศเมืองและประโยชน์สุขร่วมกันของประชาชน โดยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน เช่น การกำหนดเขตและประกาศพื้นที่ให้เป็นเมืองเก่า โดยส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับเมืองเก่าที่มีความถูกต้องและมีความเป็นระบบ การพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการ โดยการจัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการเมืองเก่า ส่งเสริม ให้มีการอนุรักษ์ ดูแล ปรับปรุงมรดกทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบ กำหนดมาตรการจูงใจและกลไกทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องในทุกกระดับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองเก่า การเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนการส่งเสริมให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์เมืองเก่า ตลอดจนยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการวางนโยบาย กำหนดพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้คำปรึกษาและความเห็นโครงการของรัฐในพื้นที่รับผิดชอบ สนับสนุนการจัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ออกระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี สนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เป็นต้น

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มุ่งส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วยการส่งเสริมประชาชน และเอกชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพและความสมบูรณ์สืบไปของประชาชน นอกจากนี้ ยังจัดระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และส่วนท้องถิ่น ให้เกิดการประสานงาน และมีหน้าที่ร่วมกันในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนกำหนดแนวทางการปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบโดยตรง และกำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ ซึ่งแหล่งกำเนิดมลพิษอาจมาจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ประกอบกิจการใด ๆ หรือสิ่งอื่นใดอันเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ

นอกจากนี้ กระบวนการสำคัญในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศไทยนั้น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้ผลักดันให้ชุมชนเก่าแต่ละแห่งจะต้องมี “แผนแม่บท” ที่เหมาะสมและยืดหยุ่นกับแต่ละพื้นที่ ซึ่งการขับเคลื่อนงานด้านการอนุรักษ์ชุมชนเก่าอย่างเป็นรูปธรรมนั้นเริ่มจากแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่ารายเมือง ซึ่งประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ จากทุกระดับ ทั้งองค์กรภาครัฐ ชุมชน และเอกชน เพื่อร่วมกันสร้างกลไกหลักในการขับเคลื่อนดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าโดยกระบวนการมีส่วนร่วม และการยอมรับของจังหวัดและประชาชนในพื้นที่ ดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของเมืองเก่าแต่ละเมือง จำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าตามหลักการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าตามหลักการพัฒนาเมืองเก่าตามวัฒนธรรมในระดับสากล

สำหรับการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าของแต่ละพื้นที่นั้น ได้มาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทาง ผสานแนวทางการบริหารการพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกมิติ สร้างพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องเก็บรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลขั้นต้นที่ได้มาจากการสอบถามโดยตรง เช่น ข้อมูลที่ได้มาจากการตอบแบบสอบถามการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต ทั้งทางกายภาพและสภาพการณ์ปัจจุบันของพื้นที่มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์ และนำมาตรวจสอบร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิ หรือข้อมูลที่รวบรวมไว้แล้ว ดังนั้น การจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์เมืองเก่าแต่ละแห่งจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลรอบด้าน ทั้งลักษณะทั่วไปทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศของพื้นที่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ข้อมูลด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงต้องมีข้อมูลโครงการในพื้นที่ที่มีผลต่อเมืองเก่า ภูมิสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ข้อมูลระบบสาธารณูปโภค เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว หรือแม้แต่รูปแบบของวิถีชีวิตในแต่ละพื้นที่อีกด้วย ซึ่งข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะถูกนำมาทบทวนด้วยการประชุมกลุ่ม โดยมีผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มาช่วยวิเคราะห์ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่ ก่อนนำข้อมูลมากำหนดทิศทางของการอนุรักษ์ และการพัฒนาเมืองเก่าแต่ละแห่ง

ทั้งนี้ การจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าแต่ละแห่ง มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกันโดยศึกษาทบทวนกลุ่มสังคม ชุมชน และกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า เพื่อศึกษา สำรวจ และระบุอาคารสิ่งปลูกสร้างในเมืองเก่า รวมทั้งกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของเมืองเก่า โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อจัดระบบแหล่งมรดกวัฒนธรรมและบันทึกให้เป็นเอกสารท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้อ้างอิงร่วมกัน ทั้งการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเขตเมืองเก่า และเพื่อจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า ที่สอดคล้องกับคุณค่าความสำคัญของเมืองเก่า

ท้ายที่สุด แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์ที่ได้จะถูกนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเมืองเก่า ซึ่งเป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษ มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาจากอดีต จนกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้คงอยู่อย่างเหมาะสมควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างกลมกลืนรักษาความสมดุลของพื้นที่อย่างเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อกำหนดพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

สำหรับการจัดการขยะมูลฝอย หน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์ให้ประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมืองทั้งในที่สาธารณะและสถานสาธารณะของเมืองโดยมีหน่วยงานปกครองท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมาย นอกจากนี้ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ตลอดจนกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะออกเป็นประกาศหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อไป

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

เขตเมืองเก่าสงขลาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้อันเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยอยู่และมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองในห้วงระยะเวลาต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองเพื่อตอบโจทย์ปัจจัยในด้านต่าง ๆ เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความเป็นเอกลักษณ์สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในเขตเมืองเก่าสงขลาจะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมายและส่งผลให้เกิดความเจริญเป็นอย่างมาก แต่ก็ต้องยอมรับว่าความเจริญต่าง ๆ ที่เข้ามานั้นย่อมส่งผลกระทบต่อเขตเมืองเก่า

สงขลาไม่มากนักน้อย หากไม่มีมาตรการในการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ในอนาคต สำหรับข้อเสนอแนะของงานวิจัยมีดังนี้

1. กำหนดให้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเป็นวาระสำคัญของจังหวัดเพื่อกำหนดไว้ในแผนแม่บท หรือ แผนยุทธศาสตร์ ตลอดจนกำหนดไว้ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในเขตเมืองเก่าสงขลา และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงภายในและระหว่างภูมิภาค
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องออกกฎหมายและใช้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายกระจายอำนาจ และกฎหมายที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจ ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการจัดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ด้านการจัดการผังเมืองและการอนุรักษ์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ด้านการควบคุมการก่อสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร และด้านการจัดการ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมในเขตเมืองเก่าสงขลา
3. จะต้องส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ในการออกกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นถือเป็นกลไกที่สำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ
4. ควรสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อบูรณาการบุคลากร งบประมาณ แหล่งข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสำรวจ จัดทำข้อมูล และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). *การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก*. กรุงเทพฯ : พรีเมียมดี พับลิชชิ่ง.
- [2] ศราวุธ นวกัณห์วรกุล และดวงเงิน ชื้อภักดี. (2564). แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช*, 13(1), 80-98.
- [3] ชูลีพร ทวีศรี. (2561). *พัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา* (รายงานผลการวิจัย). สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- [4] เอกราช สุวรรณรัตน์ และคณะ. (2564). การอนุรักษ์ปลาสามน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยมิติทางกฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชน. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ท้องถิ่น คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(2), 85-110.

- [5] เกรียงศักดิ์ เกิดศิริ และคณะ. (2563). *เมืองเก่ากับการอนุรักษ์และพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- [6] สมศักดิ์ ตันติเศรณี. (2562). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลาในเขตเทศบาลนครสงขลา. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 9(2), 361-400.